

Michelle Lamouroux

Η εκμάθηση του «φοιτητικού επαγγέλματος» στο Πανεπιστήμιο Paris 8: Ένα παλιό και ταυτόχρονα καινοτόμο παράδειγμα για την εκμάθηση της μεθοδολογίας της βιβλιογραφικής έρευνας που απευθύνεται στους πρωτοετείς φοιτητές.

Η ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ ΜΙΑ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΤΟ 1985

Ιστορία - Ιστορικό

Το 1984, στο πλαίσιο της μεταρρύθμισης της ανώτατης εκπαίδευσης, το Πανεπιστήμιο Paris 8 εισήγαγε από τον πρώτο κύκλο, μεταξύ των βασικών γλωσσών που προβλέπονται από τον νόμο προσανατολισμού, τον επονομαζόμενο νόμο Savary, την εκπαίδευση πάνω στην επιστημονική και τεχνική πληροφόρηση.

Το κυριότερο μέλημά τους ήταν να κάνουν τους φοιτητές να αποκτήσουν μεθόδους εργασίας και μελέτης απαραίτητες για την πανεπιστημιακή και την επαγγελματική τους επιτυχία. Αυτό ολοκληρώθηκε το 1997, με την δέσμευση ν' απαλλαγεί η εκπαίδευση από την « Μεθοδολογία της πανεπιστημιακής εργασίας » (MTU).

Η καινοτομία αυτή εισήχθη χάρη στην προεδρία του Πανεπιστημίου, χάρη στις εργασίες παρατήρησης και οργάνωσης που διεξήγαγε κυρίως το τμήμα τεκμηρίωσης του Πανεπιστημίου και της Πανεπιστημιακής Βιβλιοθήκης, με τη συμμετοχή αρκετών εκπαιδευτικών από διάφορα τμήματα.

Μια μακέτα που χρησίμευσε σαν σκελετός των μαθημάτων εκπονήθηκε από την Claire Panijel του URFIST του Παρισιού.

Τα τμήματα αυτά που υπάρχουν εδώ και περισσότερο από 20 χρόνια, αυξάνονταν όλο και πιο πολύ μέχρι το 1997 και κυρίως δημιούργησαν σχολή.

Εδώ και 10 χρόνια, το πλαίσιο παραμένει σχετικά σταθερό. Περίπου 700 με 1000 φοιτητές, κυρίως πρωτοετείς, προπαρασκευάζονται στην μεθοδολογία της τεκμηρίωσης.

Οι αιτίες

Βασικά δύο :

- 1 - Το σημαντικό ποσοστό αποτυχίας των νέων φοιτητών
- 2 - Το Πανεπιστήμιο Paris 8 : ένα ιδιαίτερο πανεπιστήμιο : εργαστήρι καινοτομίας

1 - Το σημαντικό ποσοστό αποτυχίας των νέων φοιτητών

Υπήρξε πάντοτε σημαντικό : το ήμισυ τουλάχιστον των πρωτοετών φοιτητών εγκαταλείπουν τις σπουδές τους ή επαναλαμβάνουν τη χρονιά. Δυστυχώς, ξέρουμε ότι αυτό το ποσοστό δεν παρουσίασε καμία κάμψη.

Το φαινόμενο μάλιστα διατηρήθηκε : 40 % ποσοστό κατά τις τελευταίες μετρήσεις.

Υπάρχουν δύο εξηγήσεις :

- Το Πανεπιστήμιο είναι ο φτωχός συγγενής της ανώτατης εκπαίδευσης στη Γαλλία.

- Πρόκειται για ένα σύστημα παλαιό που δέχεται οποιονδήποτε και που διαθέτει μια μικρή αυτονομία δεδομένου του πολύ χαμηλού προϋπολογισμού που χορηγείται
- Η δεύτερη βαθμίδα δεν προετοιμάζει στην ανώτατη εκπαίδευση.

2 – Το Πανεπιστήμιο Paris 8 και οι ιδιαιτερότητές του.

Ευρισκόμενο στα βόρεια του Παρισιού, στο Saint-Denis, πρόκειται για το πρώην Πανεπιστήμιο της Vincennes που το 1968 έπαιξε ρόλο καταλυτικό κατά τη διάρκεια των φοιτητικών γεγονότων. Έχει φήμη ελεύθερου πνεύματος, και μάλιστα αναρχικού. Έγινε γρήγορα χώρος πειραματισμού νέων προγραμμάτων.

Διαθέτει μεταξύ άλλων την ιδιαιτερότητα να αποτελεί ένα πανεπιστήμιο ανοιχτό, δεύτερης ευκαιρίας.

Δέχεται σπουδαστές που δεν έχουν πάρει το Bac, αλλά επίσης και ένα πολύ ετερόκλητο κοινό. Πολλούς μισθωτούς που αλλάζουν ή ξαναρχίζουν τις σπουδές τους (σε αυτούς τους τελευταίους αντιστοιχεί μία προσφορά βαθμίδας επαγγελματικής). Τέλος, επειδή βρίσκεται στο προάστειο St. Denis, η αναλογία αλλοδαπών φοιτητών είναι πολύ σημαντική.

Η Εκπαίδευση

Ο αντικειμενικός σκοπός της εκπαίδευσης της μεθοδολογίας της τεκμηρίωσης ήταν από την αρχή

- να γνωρίζουμε να χρησιμοποιούμε τις πηγές πληροφόρησης
- να κατέχουμε την ανάγνωση των τεκμηρίων
- να βελτιώνουμε τη μνήμη μας
- να οργανώνουμε την εργασία μας

Αντικειμενικός σκοπός που, όταν επιτευχθεί, συμβάλλει κατά τρόπο αποφασιστικό στην κατάκτηση από τον φοιτητή της απαραίτητης αυτονομίας στην εργασία του.

Το ανακοινωθέν πρόγραμμα

Μεθοδολογία της έρευνας τεκμηρίωσης και της επεξεργασίας της πληροφορίας

Ζητείται από τον φοιτητή να φτιάξει ένα φάκελλο αποτελούμενο από δύο μέρη (εκείνο που αφορά την μεθολογία και εκείνο που αφορά το επεξεργασμένο κείμενο) πάνω σ' ένα θέμα επιλεγμένο μέσα από την SDL. Όταν θα έχει πραγματοποιήσει όλην αυτή τη λογική διαδρομή, σιγά-σιγά, ο φοιτητής θα έχει κατακτήσει τις 4 κυριώτερες ακόλουθες ικανότητες :

1- Προσδιορισμός ενός στόχου έρευνας : αποσαφήνιση, κατανόηση ενός θέματος

1:1 Οργανωτική προετοιμασία : Ο φοιτητής μαθαίνει να προγραμματίζει ένα σχέδιο χωρίζοντάς το σε στάδια εργασίας, λαβαίνει υπ όψιν του την απόδοση, τα χρονικά περιθώρια

1:2 Πνευματική προετοιμασία : Ο φοιτητής μαθαίνει να κατανοεί ένα θέμα, να διατυπώνει με ακρίβεια μιαν ερώτηση : αποσαφήνιση του θέματος, οριοθέτηση, προβληματική, επαλήθευση της βιωσιμότητας, μετάφραση του υπό μελέτη θέματος με λέξεις κλειδιά

2- Αναζήτηση της πληροφορίας : Γνώση τού να ξεκινάς μια έρευνα πάνω σ' ένα θέμα, να βρίσκεις τις ορθές πληροφορίες, να εντοπίζεις τα αναζητούμενα στοιχεία

2. 1 Χρησιμοποίηση ευρετηρίων και οδηγών πηγών πολυμέσων, γενικών και ειδικών ώστε να βρεθεί το μέρος της έρευνας ad hoc.
2. 2 Τυπολογία και οργάνωση των πηγών έρευνας – βιβλιοθήκες και ειδικευμένα κέντρα τεκμηρίωσης – συστήματα ταξινόμησης Dewey, CDU
2. 3 Τυπολογία των εγγράφων - αναζήτηση σε όλα τα είδη τεκμηρίων
2. 4 Εργαλεία πρόσβασης στην πληροφορία – έντυπα ή ηλεκτρονικά - λεξικά, εγκυκλοπαίδειες, κατάλογοι βιβλιοθηκών, βάσεις δεδομένων γενικές και ειδικές, Internet
2. 5 Γλώσσες ερωτήσεων, μηχανισμοί αναζήτησης,
2. 6 Κράτηση σημειώσεων βιβλιογραφικών παραπομπών στοιχείων που φαίνονται να ανταποκρίνονται στην ερώτηση
2. 7 Εντοπισμός των ευρεθέντων στοιχείων

3- Επιλογή και εκμετάλλευση της πληροφορίας

3. 1 Χρησιμοποίηση της συνεισφοράς των νευροεπιστημών σε περιπτώσεις επεξεργασίας της πληροφορίας – προσωπικό γνωστικό ύφος, σύστημα αντιπροσώπευσης
3. 2 Εργασία εντοπισμού, σταχυολόγηση, ιεράρχηση των σωστών πληροφοριών, απέναντι από την πληθώρα των στοιχείων
3. 3 Κατάκτηση των τεχνικών που θα επιτρέψουν την εκμετάλλευση των θεμελιωδών στοιχείων
 - ανάγνωση κατανόησης, κράτηση σημειώσεων
 - περίληψη, σύνθεση, εισαγωγή, επίλογος

4- Παραγωγή μιας προσωπικής εργασίας : Ο φοιτητής έχει μάθει από την πρακτική να κατασκευάζει έννοιες, να κοινοποιεί γραπτά και προφορικά την εργασία του αναβαθμίζοντάς την. Ξέρει :

- να κάνει μια λίστα βιβλιογραφικών αναφορών
- να συντάσσει μια εισαγωγή και έναν επίλογο
- να κάνει μια σύνθεση, και να εκπονεί ένα σχέδιο
- να δημιουργεί μίαν εργασία από επεξεργασμένο κείμενο σύμφωνα με τα δεδομένα της πανεπιστημιακής εργασίας
- να διαβιβάζει γραπτά και προφορικά την εργασία του

Για να το πούμε διαφορετικά

Οι 4 αυτές ικανότητες, στις οποίες στοχεύει το πρόγραμμά μας, συγκεντρώνουν τις διάφορες μορφές της διαδικασίας αναζήτησης και εκμετάλλευσης των πληροφοριών τις οποίες συνοψίζουμε σε τέσσερις.

1η μορφή : η χρησιμοποίηση εργαλείων αναφοράς που επιτρέπουν να συλλέξουμε μια γενική πληροφορία, να προσδιορίσουμε το πλαίσιο και τις σημαντικότερες έννοιες του θέματος, να εντοπίσουμε τις σωστές πηγές πληροφόρησης, να κατευθύνουμε σωστά, με την πρώτη, την έρευνα. Ο αντικειμενικός σκοπός είναι να χρησιμοποιήσουμε εκεί που πρέπει, εγκυκλοπαίδειες, εξειδικευμένα λεξικά, οδηγούς και ευρετήρια είτε έντυπα είτε με ηλεκτρονική μορφή.

2η μορφή : η προσφυγή σε εξειδικευμένες βιβλιογραφίες ανάλογα με το αντικείμενο ή τον τύπο του ντοκουμέντου είτε πρόκειται πάλι κι εκεί για έντυπο, για CDR, για δικτυακούς τόπους με τις ειδικές τεχνικές έρευνας που επιβάλλουν (περιεχόμενο τρέχον ή αναδρομικό),

δια μέσου ευρετηρίου ή thesaurus επιλογή κριτηρίων και περιορισμών, μηχανισμούς μπούλιαν, αξιολόγηση της ορθότητας των αποτελεσμάτων

3η μορφή : η πρόσβαση στα στοιχεία, πανόραμα γενικών και εξειδικευμένων βιβλιοθηκών που ανταποκρίνονται στην επιλεγμένη ειδικότητα, ρεπερτόρια εθνικά και διεθνή, οργανισμών τεκμηρίωσης, αρχές χρήσιμες να τις γνωρίζεις για να προσανατολιζέσαι σε μια βιβλιοθήκη (σύστημα ταξινόμησης για την ελεύθερη πρόσβαση, μέθοδοι έρευνας σε καταλόγους χειροκίνητους και ηλεκτρονικούς), εντοπισμός των ντοκουμέντων χάρη σε ομαδικούς καταλόγους ή καταλόγους προσβάσιμους από μακριά, δυνατότητα προμήθειας αυτών των στοιχείων εξ αποστάσεως, αναζήτηση εμπορικών βιβλιογραφιών και παρουσίαση των ηλεκτρονικών βιβλιοθηκών

4η μορφή : η εκμετάλλευση και η παρουσίαση των αποτελεσμάτων μιας τεκμηρίωσης, η υπενθύμιση ορισμένων βασικών κανόνων δεν είναι ποτέ άχρηστη (διάκριση των πηγών της λογοτεχνικής κριτικής, σεβασμός των συγγραφικών δικαιωμάτων και αποσπασμάτων, προσοχή στις ημερομηνίες εκδόσεως και τα σχόλια...) εξηγούν εν συνεχεία ποια είναι τα στοιχεία που ταυτοποιούν ένα βιβλίο, πού τα βρίσκουμε και πώς τα παρουσιάζουμε ανάλογα με τον τύπο του βιβλίου που περιγράφουμε. Και πηγαίνουμε και παραπέρα εφόσον επωφελούμαστε για να εμβαθύνουμε (βλ. για να μάθουμε σε μερικές περιπτώσεις) τις μεθόδους εργασίας (κατανομή του χρόνου, ανάγνωση των στοιχείων, εκτεταμένη εργασία, κράτηση σημειώσεων, σύνθεση, εκτεταμένη εργασία...)

Οι αρχές

1 - Μία ρεαλιστική επιλογή

Η επικρατούσα άποψη είναι να είμαστε όσο το δυνατόν συγκεκριμένοι και ρεαλιστές.

Δεν κάνουμε κατάχρηση του επαγγελματικού λεξιλογίου, προσδιορίζουμε τους αναπόφευκτους τεχνικούς όρους, ευνοούμε σαν κατευθυντήρια γραμμή την έρευνα των φοιτητών παρά τις παραδοσιακές βιβλιοθηκονομικές κατηγορίες.

Κατ'αυτόν τον τρόπο ξεκινάμε από την ερώτηση « πού θα βρούμε τέτοιου είδους πληροφορία, και όχι από μια κατηγοροποίηση, εκ των προτέρων, των έργων αναφοράς. Ή ακόμη, ξεκινάμε από συγκεκριμένες περιπτώσεις, για να προσδιορίσουμε τις συνισταμένες – και τις παραλλαγές τους – μιας βιβλιογραφικής περιγραφής.

Κάτω από το ίδιο πνεύμα, σχετικά με τα εργαλεία αναζήτησης στο Internet, δεν ζητάμε πλέον μια πλειάδα από γενικούς καταλόγους, μηχανές αναζήτησης και αρκούμαστε στην επιλογή ενός ή δύο από κάθε είδος, εκτός του Google, για να δείξουμε την αρχή της λειτουργίας τους και τα όριά τους. Απεναντίας, υποστηρίζουμε διαδικτυακούς τόπους πηγές ειδικευμένους στο υπό μελέτη μάθημα και στα εργαλεία που θα μας επιτρέψουν να βρούμε ένα είδος πληροφόρησης πολύ ακριβές (αναζήτηση τού διαδικτυακού τόπου ενός πανεπιστημίου ή μιας βιβλιοθήκης, ενός ηλεκτρονικού περιοδικού, ενός βιβλίου διαθέσιμου σε κάποια ιστοσελίδα

Εν ολίγοις, προσπαθούμε να προβληματιζόμαστε συστηματικά πάνω στη χρήση για και από τον φοιτητή των μέσων που τού διαθέτουμε.

Η προσέγγιση αυτή πιθανόν να φαίνεται υπερβολικά ωφελμιστική. Εν τούτοις δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι ο σκοπός μας δεν είναι να εκπαιδύσουμε βιβλιοθηκονόμους, αλλά χρήστες φωτισμένους. Αυτό που διακυβεύεται για τους εκπαιδευτικούς, καθώς και για τους

βιβλιοθηκονόμους, είναι να δώσουν σε φοιτητές που ξεκινούν μια έρευνα, αρκετά σημεία αναφοράς για να χρησιμοποιήσει σωστά τις πηγές τεκμηρίωσης που έχουν στη διάθεσή τους. Δηλαδή ούτε λίγο ούτε πολύ να μην πνιγώμαστε σε μια βιβλιογραφία απροσδιόριστη, την οποία δεν καταφέρνουμε πια να ελέγχουμε, διότι ψάχνουμε προς κάθε κατεύθυνση, χωρίς να επιλέγουμε. Ούτε όμως και να περνάμε δίπλα από σημαντικές πληροφορίες επειδή δεν ξέραμε πώς να ψάξουμε.

Για τον εκπαιδευτή που προετοιμάζει τέτοιου είδους ειδικεύσεις, αυτό προϋποθέτει ότι θα ξεχάσει για λίγο μερικά επαγγελματικά αντανακλαστικά : Θα κλίναμε στο να διαρθρώνουμε τα μαθήματα ανάλογα με τυπολογίες ανά φορέα, και/ή τρόπο δημοσίευσης τεκμηρίων ικανοποιητικά από την πλευρά της βιβλιοθηκονομίας, αλλά όχι και απαραίτητα λειτουργικά για τους φοιτητές.

Αυτό επιβάλλει επίσης και κυρίως, να παραιτούμεθα από την πληρότητα και να κάνουμε μια μεγάλη εργασία επιλογής : είναι πιο αποτελεσματικό να παρουσιάζουμε μιαν επιλογή ιεραρχημένη και σχολιασμένη των πηγών πληροφόρησης παρά να πνίγουμε το ακροατήριο σε μία χιονοστιβάδα αναφορών.

2- Ένταξη στις σπουδές και εδραίωση κατά τμήμα

Οι μέθοδοι, εργαλεία και τεχνικές που κρύβονται πίσω από την « μεθοδολογία της πληροφόρησης » δεν αποτελούν, από μόνες τους αντικείμενο μελέτης. Ανήκουν μάλλον στο οργανικό σώμα γνώσεων και τεχνικής που εισάγει η μελέτη ενός μαθήματος.

Δεν θα υπήρχε λοιπόν λόγος να φτιάξουμε εξ ολοκλήρου μια εκπαίδευση για την έρευνα πληροφόρησης χωρίς οργανικό δεσμό με το περιεχόμενό της. Δεν μπορούμε επίσης να αντιμετωπίσουμε το ενδεχόμενο να σκεφτούμε μια ειδίκευση εκτός ειδικότητας, που μπορεί να μετατεθεί, έτοιμη καθ'όλα, σε κάθε είδους έρευνα.

Αυτή η διπλή ύπαρξη αποτελεσματικότητας, δηλαδή ένταξη της ερευνητικής διάστασης στην πανεπιστημιακή εκπαίδευση και προσαρμογή σε κάθε μάθημα, επιβεβαιώθηκε από τα αποτελέσματα των ομάδων εργασίας που συγκεντρώθηκαν από την υποδιεύθυνση των βιβλιοθηκών με θέμα την ειδίκευση στην πληροφόρηση.

Η πραγματοποίηση

Η εκπαίδευση είναι εξαμηνιαία, διάρκειας 36 ωρών (12 μαθήματα διάρκειας 3 ωρών). Δεν είναι πάντοτε υποχρεωτική. Μπορεί να είναι προαιρετική ή επιλεγόμενη (σ'αυτήν την περίπτωση, παρουσιάζεται παράλληλα με την επιλογή πληροφορικής). Συντονίζεται από το τμήμα επιστημών της πληροφορικής-τεκμηρίωσης του UFR LIT (γλώσσες, πληροφορική, τεχνολογία).

Πραγματοποιείται από μιαν ομάδα, σχετικά σταθερή, αποτελούμενη από καμιά δεκαριά υπεύθυνους τμημάτων, (όλοι τους επαγγελματίες της πληροφορικής, πιο συχνά υπεύθυνοι τμημάτων, εργαζόμενοι σε γνωστούς οργανισμούς : το CIDJ, τη δημόσια βιβλιοθήκη του κέντρου George Pompidou, την UNESCO, το εμπορικό και βιομηχανικό επιμελητήριο του Παρισιού, τη Βιβλιοθήκη της Cité των επιστημών και της βιομηχανίας, το σωματείο των επαγγελματιών της πληροφορίας ADBS...). Εγώ η ίδια που συντονίζω την ομάδα, είμαι υπεύθυνη των υπηρεσιών σε ένα κέντρο του δικτύου του CNDP, εθνικού κέντρου παιδαγωγικής τεκμηρίωσης. Κάθε τμήμα δέχεται μέχρι 30 φοιτητές το πολύ.

Η εκπαίδευση αυτή πραγματοποιείται σε διαβούλευση με τους υπεύθυνους των άλλων τμημάτων και σε στενή συνεργασία με την πανεπιστημιακή βιβλιοθήκη (την SCD , κοινό

τιμήμα τεκμηρίωσης). Οι ανταλλαγές γίνονται κατά ένα μεγάλο μέρος μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, αλλά και κατόπιν συνεννοήσεως (κυρίως των καθηγητών).

Με το SCD : για κάθε τμήμα προβλέπονται τρεις επισκέψεις στη βιβλιοθήκη. Ένας υπεύθυνος δίνει τη σκυτάλη αυτού του σχεδιασμού και οργανώνει την ομάδα του από εθελοντές βιβλιοθηκονόμους.

Το πρώτο μάθημα συνίσταται στην επίσκεψη της βιβλιοθήκης που επιτρέπει στο φοιτητή να την ανακαλύψει. Πρόκειται, όσον αφορά στον φοιτητή, να κάνει δικό του αυτό το χώρο σύμφωνα με τη λογική του CDU και να γνωρίσει τον τρόπο χρήσεως της βιβλιοθήκης. Μια παρουσίαση πιο λεπτομερής αφιερώνεται στην ειδική αίθουσα του μελετώμενου μαθήματος.

Η δεύτερη επίσκεψη είναι επίδειξη των εργαλείων έρευνας σε μια αίθουσα που έχει είκοσι συσκευές (υπό τον τύπο μαθήματος) επίδειξη χάρη σε έναν προβολέα που είναι συνδεδεμένος σ' έναν υπολογιστή συνδεδεμένο με τη σειρά του στο δίκτυο : μαθαίνουμε να ερωτούμε τον κατάλογο της βιβλιοθήκης, τους εξωτερικούς καταλόγους, τις ηλεκτρονικές εγκυκλοπαίδειες, τις βάσεις δεδομένων των περιοδικών...

Η κυρίαρχη ιδέα είναι να επιμένουμε πάνω σε εργαλεία που επιτρέπουν να διαρθρώσουμε την πληροφορία. Τα παραδείγματα, τα παίρνουμε από το μάθημα των φοιτητών.

Κατά τον ίδιο τρόπο, επιμένουμε σε μία βάση δεδομένων αφιερωμένη στον τομέα των σπουδών τους.

Η συνεδρία - προβολή της επίδειξης, επιβαρύνει τον διευθυντή ή τον βιβλιοθηκάριο με την παρουσία του καθηγητή.

Η τρίτη συνεδρία είναι αυτή των πρακτικών εργασιών, στην ίδια αίθουσα, που επιτρέπει στον φοιτητή να εφαρμόσει τις συμβουλές έρευνας που του δόθηκαν στο προηγούμενο μάθημα (δομή ομάδας που επιτρέπει την εγκατάσταση ενός φοιτητή ανά υπολογιστή. Η μισή ελεύθερη ομάδα έχει μια εργασία αναζήτησης να πραγματοποιήσει πάνω στο θέμα της στην βιβλιοθήκη κατά τη διάρκεια των πρακτικών εργασιών (TP) της άλλης ομάδας). Η πρακτική που καθιστά το απαραίτητο αντικείμενο στην επίδειξη ex cathedra. Η συνεδρία των πρακτικών εργασιών προετοιμάζεται και πλαισιώνεται, κατόπιν συνεργασίας, από τον εκπαιδευτή και τον βιβλιοθηκονόμο.

Παράλληλα μ' αυτήν την αναγκαστική οργάνωση, οι συνάδελφοι βιβλιοθηκάριοι προτείνουν συνοδευτικά μαθήματα ή εκπαίδευση ελαστική προσαρμοσμένη στον καθένα. Υπάρχουν πάντα ευκαιρίες για τους φοιτητές να εμβαθύνουν σ' αυτό, από το οποίο απηλλάγησαν με τρόπο σχετικά σύντομο στο πλαίσιο του μαθήματος της μεθοδολογίας

Ανάμεσα σ'αυτόν το μηχανισμό που προσπαθεί να προσαρμοστεί στις διάφορες καταστάσεις και ανάγκες, ας σημειώσουμε :

- Οι επισκέψεις στη βιβλιοθήκη και οι τρέχουσες ειδικεύσεις διάρκειας μιας ώρας περίπου προτείνονται αρκετές φορές την εβδομάδα (μέσω ενός σχεδιασμού δημοσιοποιημένου και ένα κάλεσμα από μικροφώνου)
- Η στενή βοήθεια που γίνεται στην αίθουσα από τους κινούμενους βιβλιοθηκονόμους που εξασφαλίζουν μίαν άμεση βοήθεια
- Μια αίθουσα εξοπλισμένη επιτρέπει στον φοιτητή να αυτοεκπαιδευτεί (με εγγραφή, μειωμένη διάρκεια)

- Τέλος, θεματικές εκπαιδεύσεις απευθύνονται σε ομάδες φοιτητών που παρακολουθούνται από τους καθηγητές κάθε μαθήματος. Κατά τη διάρκεια μιας συνεδρίας δύο ωρών, παρακολουθούμε ένα μίτο της Αριάδνης με θέμα προσδιορισμένο από τον καθηγητή.

Ο τύπος συνεργασίας μεταξύ του τμήματος τεκμηρίωσης και του SCD είναι πρωταρχικός. Το κυριώτερο του προτέρημα είναι να αποδείξει ότι η μεθοδολογία της τεκμηρίωσης, ιδιαίτερα ο έλεγχος των εργαλείων αναζήτησης, αποτελεί αναπόσπαστο μέρος μιας μεθοδολογικής εκπαίδευσης πιο πλατειάς. Και αυτή η τελευταία, όταν είναι κάτω από την υπευθυνότητα ενός καθηγητή, είναι μια εγγύηση σύμφωνα με τον όρο της διαιώνισης, της ενσωμάτωσης στην ιδιότητα του φοιτητή και της προσαρμογής στο μάθημα. Τέλος, επιτρέπει στους φοιτητές να επωφεληθούν από την αλληλοσυμπλήρωση των δύο συνεργατών και των διαθέσιμων εργαλείων.

Η συνεργασία με το SCD ισχυροποιήθηκε το 2004 με την εφαρμογή μιας σύμβασης συνεργασίας (τετραετές συμβόλαιο) που ήταν η ευκαιρία να καθοριστούν οι κανόνες της συνεργασίας και να καταρτιστεί μια αναφορά αυτών των επιμορφώσεων. Μια ενισχυμένη ομάδα αποτελούμενη από 5 εκπαιδευτές κινητοποιήθηκε, εκ των οποίων ο καθένας είχε λάβει μίαν εκπαίδευση εξειδικευμένη στην ειδικότητα των φοιτητών.

Με τους εκπαιδευτικούς :

Αναζητούμε τους υπεύθυνους των τμημάτων για να γνωρίσουμε τις ανάγκες τους, όσον αφορά τον αριθμό των εγγεγραμμένων φοιτητών, αριθμό ομάδων που προβλέπονται για αυτό το EC, και κυρίως τί καταμερισμός στη διάρκεια της χρονιάς.

Παρεμβαίνουμε στη συνέλευση της έναρξης για να παρουσιάσουμε την εκπαίδευση της μεθοδολογίας της τεκμηρίωσης και να απαντήσουμε στις ερωτήσεις των φοιτητών. Για την ώρα, οι διαδικασίες που καταλήγουν σ'αυτήν την εκπαίδευση είναι

- οι γλωσσικές επιστήμες
- ξένες γλώσσες και πολιτισμοί (αγγλικά και ισπανικά κυρίως, αλλά επίσης και ιταλικά, πορτογαλικά, ρώσικα, αραβικά και εβραϊκά, καμιά φορά και γερμανικά)
- οι ξένες γλώσσες εφαρμοσμένες στη μετάφραση
- πλαστικές τέχνες
- πληροφόρηση-επικοινωνία
- γεωγραφία

Δηλαδή περίπου 30 ομάδες (15 κάθε εξάμηνο) που αντιπροσωπεύουν κάπου 1000 φοιτητές (δηλαδή 1 πρωτοετής φοιτητής στους 8).

Η εκπαίδευση αυτή έχει διατιμηθεί (πράγμα που δεν συμβαίνει πάντα, ακόμα και στις χώρες που έχουν αναπτύξει από καιρό μια κουλτούρα της πληροφόρησης, όπως ο Καναδάς ή οι Ηνωμένες Πολιτείες).

Παραδείγματα θεμάτων που επιλέγησαν από τους φοιτητές του LLCE :

- Οι λόγοι της επιτυχίας του Harry Potter

- Η απεικόνιση των Ηνωμένων Πολιτειών δια μέσου της ζωγραφικής του 19ου αιώνα

II – ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

Ένας θετικός απολογισμός : οι έρευνες του Alain Coulon

Ο καθηγητής Alain Coulon, καθηγητής εθνομεθοδολογίας στο Paris 8 πραγματοποίησε πολλές έρευνες από το 1993 και μετά, και κατέδειξε τη σημασία μιας τέτοιας διδασκαλίας στη διαδικασία προσαρμογής και στην επιτυχία των πρωτοετών φοιτητών. (3) et (4)

Ήδη η πρώτη έρευνα είχε καταδείξει πως ένας φοιτητής που είχε ήδη παρακολουθήσει το μάθημα της μεθοδολογίας της τεκμηρίωσης, είχε 8 φορές περισσότερες πιθανότητες να προχωρήσει επιτυχώς στο 2ο έτος από έναν άλλο φοιτητή που δεν είχε παρακολουθήσει αυτό το μάθημα. Αυτά τα αποτελέσματα επαληθεύτηκαν συστηματικά. Οι ακαδημαϊκές επιδόσεις των φοιτητών που έχουν παρακολουθήσει το μάθημα της μεθοδολογίας της τεκμηρίωσης στο πρώτο έτος είναι πολύ ανώτερες. Αυτοί οι φοιτητές διανύουν τον πρώτο κύκλο σπουδών και φτάνουν στο πτυχίο πιο γρήγορα. Και συγκαταλέγονται όλο και λιγότερο στους αποχωρούντες λόγω αποτυχίας.

1 – Η πνευματική ένταξη

Ο Alain Coulon ήδη από την έναρξη της διδασκαλίας, εξήγησε γιατί το μάθημα αυτό έχει τέτοια αποτελέσματα : γιατί συμβάλλει σ'αυτό που από το 1989 ονόμασε « πνευματική ένταξη του φοιτητή », αποφασιστικής σημασίας για την επιτυχία του.

Ο όρος **ένταξη** σημαίνει τη διαδικασία ανακάλυψης και ιδιοποίησης από τη μια μεριά της φυσικής νεανικής ζωτικότητας και από την άλλη μεριά της ρουτίνας που κρύβουν οι πρακτικές της ανώτατης εκπαίδευσης. Οι αποτυχίες και η διακοπή φοίτησης είναι συχνές στο πρώτο έτος κι αυτό, κατά μεγάλο μέρος, επειδή δεν έχει ακόμα επιτευχθεί η αντιστοιχία από τη μία πλευρά μεταξύ των πανεπιστημιακών απαιτήσεων, με τη μορφή ενός διανοητικού πλαισίου ή μεθόδων και γνώσεων και από την άλλη πλευρά των συνηθειών των φοιτητών, που στην ουσία είναι ακόμα μαθητές.

Ο μαθητής που τελειώνει το λύκειο πρέπει να προσαρμοστεί στους κώδικες της Ανώτατης Εκπαίδευσης, να μάθει να κάνει χρήση των θεσμών, ν'αφομοιώσει και να οικειοποιηθεί τις ρουτίνες της με σκοπό να είναι πλήρως κατατοπισμένος από πανεπιστημιακής απόψεως.

Η διδασκαλία της μεθοδολογίας της τεκμηρίωσης παίζει αποφασιστικό ρόλο στη διευκόλυνση της εξέλιξης του νεαρού ατόμου από μαθητή της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης σε φοιτητή της Ανώτατης Εκπαίδευσης. Η φοιτητική ιδιότητα συνίσταται βασικά στην ενεργό εκμάθηση των κατηγοριών που συνάδουν με τον κόσμο της διανόησης. Όταν κατηγοριοποιούμε τον κόσμο κατά τον ίδιο τρόπο με τους ομοίους μας, τότε δίνουμε το ίδιο νόημα στα ίδια αντικείμενα και στα ίδια γεγονότα. Τότε κατακτούμε την αναγνώριση σαν ικανό μέλος της κοινωνίας ή της ομάδας στην οποία επιδιώκουμε να ζήσουμε : με αυτόν τον τρόπο γίνεται η ένταξή μας στην ομάδα και στις δραστηριότητές της.

Ο Alain Coulon διετύπωσε το εξής αξίωμα : η ένταξη οδηγεί ασφαλώς στην επιτυχία.

Για έναν καινούργιο φοιτητή, το πνευματικό πλαίσιο σε μια πρώτη φάση περιορίζεται στους τυπικούς πρακτικούς κανόνες, π.χ. τη χρήση του λεξιλογίου, πρακτικών γραφής και ανάγνωσης, συγκέντρωσης. Σ'ένα δεύτερο στάδιο θ'ανακαλύψει ότι η πνευματική εργασία έχει τους δικούς της κανόνες που θα πρέπει οπωσδήποτε ν'ακολουθήσει, ειδικά τους κανόνες κατάταξης των ιδεών, εννοιών, λόγων και πανεπιστημιακών πρακτικών.

2- Η εκμάθηση των κανόνων της πνευματικής εργασίας

Η παρακολούθηση του μαθήματος της μεθοδολογίας της τεκμηρίωσης από έναν πρωτοετή φοιτητή, αποτελεί ένα αποφασιστικό ατού, γιατί του επιτρέπει να έρθει αντιμέτωπος, με ξεκάθαρο τρόπο, με τα προβλήματα εκμάθησης των κανόνων της Ανώτατης Εκπαίδευσης. Όχι μόνο των τεχνικών κανόνων, δηλαδή εκείνων που επιτρέπουν να θέσει σε εφαρμογή, στο χώρο των βιβλιοθηκών, την κατακτηθείσα γνώση.

Σ'αυτή την πρακτική πλευρά του μαθήματος της μεθοδολογίας της τεκμηρίωσης έρχεται να προστεθεί μια πλευρά συμβολική

- που επιτρέπει στο υποκείμενο να εισέλθει ρητά στον κόσμο των ιδεών
- και που από την άλλη πλευρά τον βοηθά να εφαρμόσει και σε άλλους τομείς την ικανότητα που απέκτησε να μετασχηματίζει σε πράξη τις πνευματικές οδηγίες που οριοθετούν ασταμάτητα τη φοιτητική διαδρομή.

Μαθαίνει έτσι να χειρίζεται αυτό που ο A. Coulon αποκάλεσε *εφαρμοσιμότητα των κανόνων* της πνευματικής εργασίας και αποτελεί βεβαίως ένα αποφασιστικό κεφάλαιο στην εκμάθηση του « **φοιτητικού επαγγέλματος** ».

Το μάθημα της μεθοδολογίας της τεκμηρίωσης επιτρέπει κατ'αρχήν ν'αναγνωρίζει και να μαθαίνει κανείς τους κώδικες που κρύβουν οι πρακτικές της Ανώτατης Εκπαίδευσης και στη συνέχεια να ενσωματώνει αυτούς τους κώδικες που, αφού γίνουν κτήμα του, γίνονται για τους άλλους δείκτες ένταξης γιατί δείχνουν ότι το υποκείμενο κατηγοριοποιεί πλέον τον πνευματικό κόσμο σύμφωνα με τις προσδοκίες των διδασκόντων.

Η διδασκαλία της μεθόδου της τεκμηρίωσης επιτρέπει στο υποκείμενο να συνειδητοποιήσει, με επιδέξιο τρόπο, τα τρία βασικά στάδια που ισχύουν για οποιαδήποτε διαδικασία διανοητικής εκμάθησης, δηλ. **σκέπτομαι, ταξινομώ, κατηγοριοποιώ**.

Δυσκολίες

1 – Η δύσκολη κινητοποίηση των φοιτητών

Η πρώτη διαπίστωση των διαφόρων αυτών πρωτοβουλιών για επιμόρφωση, είναι πως τα δύο πρώτα χρόνια των σπουδών τους (απόκτηση του πρώτου πτυχίου), είναι πολύ δύσκολο να κινητοποιήσεις τους φοιτητές. Σ'αυτό το στάδιο των σπουδών τους τους ενδιαφέρει πιο πολύ ένα άμεσο αποτέλεσμα παρά η μέθοδος που πρέπει ν'ακολουθήσουν για να επιτύχουν αυτό το αποτέλεσμα. Δείχνουν αυθόρμητο ενδιαφέρον για πιο χειροπιαστά πράγματα (να επισκεφθούν τη βιβλιοθήκη, να χρησιμοποιήσουν τον κατάλογο...), όμως οι προσωπικές έρευνες και οι βιβλιογραφίες τους αφήνουν αδιάφορους μέχρις ότου χρειαστεί να ετοιμάσουν κάποια εργασία.

Γνωρίζουμε καλά πως πρέπει να περιμένουμε το 4ο έτος (απόκτηση του δεύτερου πτυχίου) μέχρις ότου πειστούν για την ωφέλεια αυτής της διδασκαλίας. Εκείνη τη χρονική στιγμή πρέπει να ετοιμάσουν μία συγκεκριμένη εφαρμογή – τη γραπτή ερευνητική τους

εργασία – που θα τους κάνει να είναι περισσότερο δεκτικοί σε θέματα μεθοδολογίας της τεκμηρίωσης.

Άλλωστε, τους επιμελητές, φοιτητές του 2ου ή 3ου κύκλου σπουδών που έχουν ήδη εκπαιδευτεί κι έχουν αναλάβει να καθοδηγήσουν τους πρωτοετείς κατά την αναζήτηση των πηγών στη βιβλιοθήκη, δεν τους αναζητούν τόσο οι πρωτοετείς όσο οι του 2ου ή 3ου κύκλου, κι αυτό σχεδόν στο ένα τρίτο των περιπτώσεων. Κι όμως ο θεσμός αυτός της επιμελητείας δημιουργήθηκε για τους πρωτοετείς.

Στη βιβλιοθήκη, οι επισκέψεις και η συνήθης επιμόρφωση αναβάλλονται συστηματικά ελλείψει υποψηφίων.

2 – Αβέβαιες κεκτημένες γνώσεις

Το συμπέρασμα όλων αυτών είναι ότι αφού ο εντοπισμός, η πρόσβαση και η αξιοποίηση της πληροφορίας δεν αξιολογούνται από τους φοιτητές ως αναγκαία παρά μόνον από το 4ο έτος και μετά, δεν μπορούμε καθόλου να βασιστούμε στις κεκτημένες γνώσεις. Ελλείπει προσωπικής πρακτικής, μεγάλος αριθμός φοιτητών νοιώθουν αφοπλισμένοι πέραν του πρώτου έτους και διατυπώνουν βασικά ερωτήματα. Τη χρονιά του πτυχίου, μην έχοντας ικανοποιητικά προετοιμαστεί για το ερευνητικό κομμάτι της εργασίας, αποπροσανατολίζονται ακόμη περισσότερο με την εμφάνιση νέων απαιτήσεων, όπως π.χ. η δημιουργία μιας βιβλιογραφίας.

3 – Η μη αναγνώριση από τους διδάσκοντες

Αυτή η επιμόρφωση τελικά είναι πολύ πρόσφατη. Σχεδόν κανείς από τους διδάσκοντες δεν την έχει παρακολουθήσει κι ο ίδιος. Έτσι δεν είναι πάντα πεπεισμένοι για την αναγκαιότητά της.

Μερικοί δεν αντιλαμβάνονται τί διακυβεύεται και πιστεύουν πως αν προτείνουν στους κλάδους τους μαθήματα μεθοδολογίας για την γρήγορη ανάγνωση, τη λήψη σημειώσεων ή την ανάλυση κειμένου, ανταποκρίνονται χοντρικά στις ίδιες ανάγκες. Στην πραγματικότητα όμως, χρησιμοποιούν τη διδασκαλία της μεθοδολογίας για να διδάξουν τις παραδοσιακές μεθόδους.

Συνέπειες : δεν κατέχουν αρκετά καλά τη μεθοδολογία ώστε να την χρησιμοποιούν με επιδεξιότητα

αναπαράγουν το μοντέλο εκπαίδευσης που και οι ίδιοι διδάχτηκαν

θεωρούν ότι η ανώτατη παιδεία κατακτάται με προσωπικό κόπο. Είναι δουλειά των φοιτητών να βρουν τη θέση τους όπως το έκαναν πριν απ'αυτούς και οι ίδιοι.

Επειδή λοιπόν δεν έχει καμμία αυθεντική ιδιαιτερότητα, η μεθοδολογία της τεκμηρίωσης δεν έχει ακόμα αποκτήσει την απαραίτητη νομιμοποίηση.

4 – Ένα πολιτιστικό εμπόδιο

Στην πραγματικότητα, υπάρχει μεγάλη απόσταση ανάμεσα στις επίσημες διακηρύξεις γύρω από την αναγκαία προώθηση της νέας τεχνολογίας στο πανεπιστήμιο και στην κουλτούρα των διδασκόντων. Το εμπόδιο στην κινητοποίησή τους είναι πολιτιστικής φύσεως.

Η επιμόρφωση στην αναζήτηση της πληροφορίας είναι εξ ορισμού επιμόρφωση με επίκεντρο τον ίδιο το φοιτητή και έχει σαν στόχο την αυτονομία του. Το μάθημα αυτό δεν

εξαρτάται λοιπόν από τον διδάσκοντα ούτε από το πρόγραμμά του ή τις αναφορές του. Ο καθηγητής των φιλολογικών μαθημάτων για παράδειγμα, περιορίζεται στο πεδίο το φιλολογικό ως προς τους συγγραφείς (τους κλασσικούς, τα σημαντικά βιβλία...) ενώ η αναζήτηση της πληροφορίας προϋποθέτει άνοιγμα στον έξω κόσμο.

Η προτεραιότητα που δίνεται στο από καθέδρας μάθημα σ' αυτό το σύστημα εκπαίδευσης (κυρίως στον πρώτο κύκλο σπουδών κι αυτό εξ αιτίας του μεγάλου αριθμού φοιτητών), έχει σαν αποτέλεσμα να μη θεωρούνται οι προσωπικές έρευνες σαν πραγματική μέθοδος εκμάθησης.

Οι προκλήσεις

1 – Μία προοδευτική διδασκαλία

Είναι βέβαιο πως μία προοδευτική εξοικείωση τη χρονιά του πτυχίου με τα στοιχεία της βιβλιογραφικής έρευνας – και κυρίως η αξιοποίηση αυτών των στοιχείων – θα διευκόλυνε και τη δική τους δουλειά.

2 – Μία παιδαγωγική μεθοδολογία προσαρμοσμένη...

Επειδή η βιβλιογραφική έρευνα είναι γι' αυτούς κάτι καινούργιο, η εκπαίδευσή τους πρέπει να τους δώσει τα σημεία αναφοράς που τους χρειάζονται για να οριοθετήσουν τη δική τους εργασία. Είναι απαραίτητο λοιπόν να εξηγήσουμε ότι οι κανόνες παρουσίασης των βιβλιογραφικών αναφορών υπάρχουν για να επιτρέψουν και σε άλλους να εντοπίσουν τα κείμενα που εμείς οι ίδιοι χρησιμοποιήσαμε και όχι βέβαια για τη χαρά να επιβάλλουμε έναν επιπλέον καταναγκασμό. Με τη βοήθεια παραδειγμάτων, κατανοούμε ταχύτατα τη σημασία της ακριβούς αναφοράς των εκδόσεων που χρησιμοποιήσαμε.

Επίσης, όταν τα αποτελέσματα που μας δίνει η αναζήτηση σε μία βάση δεδομένων, μας φαίνονται να μην έχουν συνοχή, θα πρέπει να ξέρουμε να διακρίνουμε το λάθος στη διατύπωση κατά την αναζήτηση από ό,τι βαρύνει την ίδια τη δομή της βάσης δεδομένων. Για παράδειγμα, ο φοιτητής που κάνει έρευνα σ' έναν κατάλογο με έργα κάποιου συγκεκριμένου συγγραφέα, μπορεί να εκπλαγεί αν παράλληλα βρει και έργα τα οποία ο εν λόγω συγγραφέας μόνον προλόγισε. Εδώ δεν πρόκειται για λάθος διατύπωση κατά την αναζήτηση, δεν είναι όμως αυτονόητο για τον μη βιβλιοθηκονόμο ότι η έρευνα γίνεται αδιακρίτως και για τις δύο κατηγορίες συγγραφέων, δηλ. και για τους πρωτεύοντες και για τους δευτερεύοντες.

Αντιστρόφως, θα πρέπει να γίνει κατανόητο ότι αν κανείς, για να βρει τα έργα ενός συγγραφέα, βάζει το όνομά του στη θεματική αναζήτηση, τότε διατυπώνει λανθασμένα το αίτημά του. Κανείς δεν γίνεται εξπέρ με λίγες ώρες επιμόρφωσης. Μπορούν όμως αυτές οι ώρες να του δώσουν σημεία αναφοράς ώστε, σαν φοιτητής να μην νοιώθει άοπλος μπροστά στην διαδικασία αναζήτησης κάποιων πληροφοριών.

... ώστε να μπορούν να την αναλάβουν διδάσκοντες-επιστήμονες της τεκμηρίωσης, αλλά και βιβλιοθηκονόμοι που η διδασκαλία δεν είναι στα κύρια καθήκοντά τους.

Πολλοί βιβλιοθηκονόμοι λυπούνται που δεν έχουν εκπαιδευτεί αρκετά ώστε να αναλάβουν τα εξειδικευμένα καθήκοντα μιας επιμόρφωσης.

3 – Το φαινόμενο Ίντερνετ

Το πρόβλημα του ελέγχου των αποτελεσμάτων μιας έρευνας εντείνεται ιδιαίτερα στην περίπτωση της ηλεκτρονικής τεκμηρίωσης.

Βασικά, οι τεχνικές αναζήτησης δεν είναι ριζικά διαφορετικές από εκείνες για το έντυπο υλικό: διατυπώνω τις έννοιες-κλειδιά για το θέμα μου, σερφάρω από το ευρετήριο στις παραπομπές, κάνω συλλογές ευρετηρίων για να φτιάξω βιβλιογραφίες, ξεδιαλέγω και ερμηνεύω την πληροφορία... Η θεμελιώδης διαφορά έγκειται στην πληθώρα πληροφοριών που συλλέγει κανείς ταυτόχρονα. Με τα χειροποίητα αρχεία και τις έντυπες βιβλιογραφίες τα βγάζεις πέρα με στρατηγικές συλλέκτη: ο ερευνητής ανιχνεύει τις αναφορές σε ένα σύνολο πληροφοριών που είναι σε ανθρώπινη κλίμακα. Να εξαντλήσεις το θέμα μοιάζει φιλόδοξο όχι όμως και παράλογο. Με το Internet, το μεγαλύτερο πρόβλημα είναι η αποφυγή συσσώρευσης υπερβολικά μεγάλου αριθμού πληροφοριών και η συγκεκριμενοποίηση της έρευνας. Η τακτική της χιονόμπαλας, που συμπαρασύρει συνέχεια όλο και περισσότερα αποτελέσματα, έχει σαν συνέπεια να ξεφύγει εν τέλει η κατάσταση από τον έλεγχό μας. Γλυστράμε προς μία λογική πολύ πιο επιλεκτική. Αυτή η προσέγγιση θέτει πολύ λιγότερα προβλήματα στους φοιτητές που ξεκινούν μία έρευνα παρά σε διαπιστευμένους ερευνητές που θα πρέπει να προσαρμόσουν την πρακτική τους...

Κατά έναν παράδοξο τρόπο, η ελλιπής γνώση γύρω από τις NTIC (Nouvelles Techniques de l'Information et de la Communication, δηλ. Καινούργιες Τεχνικές Πληροφόρησης και Επικοινωνίας), μαζί και με λίγη δόση ακαθόριστης ανησυχίας, λειτουργεί σαν εφιαλτήριο για την εκμάθηση της τεκμηρίωσης. Μερικοί καθηγητές από διαφορετικές Σχολές, επειδή και οι ίδιοι δεν είναι και πολύ εξοικειωμένοι με την ηλεκτρονική τεκμηρίωση, μπαίνουν στον πειρασμό να ζητήσουν επισήμως τη χρήση της πανεπιστημιακής βιβλιοθήκης (SCD) για να εκπαιδεύσουν τους φοιτητές «στα CD-ROM και στο Internet», σαν να επρόκειτο για περιεχόμενα και όχι μέσα πληροφόρησης.

Πρόβλημα θα δημιουργούσε η αντίληψη ότι η ηλεκτρονική τεκμηρίωση είναι, στην ουσία της, διαφορετική. Αντίθετα, είναι ουσιώδες για μία εκπαίδευση γύρω από τη μεθοδολογία της τεκμηρίωσης να ξεκινά από την κοινή για κάθε τύπο βιβλιογραφικής έρευνας βάση και να συγκεκριμενοποιεί στη συνέχεια τα ειδικά σημεία που αφορούν το εκάστοτε υλικό. Είναι λοιπόν ζωτικό για διδάσκοντες και ερευνητές να χειρίζονται άψογα τα ηλεκτρονικά μέσα ώστε να μπορούν να επικεντρωθούν στην ουσία, κι αυτήν να συμπεριλάβουν στο μάθημά τους, όχι για μόδα, αλλά σαν πηγή αξιοποιήσιμη ισότιμη με τις άλλες.

4 – Η συστηματική εκπαίδευση όλων των πρωτοετών φοιτητών

Είναι αυτονόητο ότι το τμήμα τεκμηρίωσης δεν έχει ούτε τα μέσα ούτε τις ικανότητες για να αναλάβει την επιμόρφωση τεκμηρίωσης όλων των πρωτοετών φοιτητών από όλες τις σχολές. Σήμερα, εκπαιδεύουμε 1000 φοιτητές ανά πανεπιστημιακό έτος, περίπου δηλαδή 1 πρωτοετή στους 8.

Η πίεση όμως είναι μεγάλη. Προκύπτει από τις κατευθυντήριες γραμμές του Υπουργείου Παιδείας και Έρευνας.

Είναι όμως και αυτονόητο ότι, το να μην εκπαιδεύσεις τους μη-εθελοντές φοιτητές είναι κακό για την ενσωμάτωσή τους στο Πανεπιστήμιο, είναι κακό για τη συχνότητα των επισκέψεων στη βιβλιοθήκη, μιας και όσο περισσότερο οι χρήστες της είναι εκπαιδευμένοι, τόσο περισσότερο θα χρησιμοποιήσουν το υλικό της.

Είναι λυπηρό επίσης, η σημερινή διδασκαλία των 36 ωρών να μετατραπεί σε κούφια διδασκαλία, να εξανεμιστεί, ν'αποσκελετωθεί και να μη μείνει έτσι κανείς από τους αρχικούς της στόχους.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ - Προοπτικές και ερωτήματα

Μία πρόσφατη έρευνα σε εθνικό επίπεδο, κατέδειξε πως το κοινό των βιβλιοθηκών έχει διευρυνθεί: σήμερα, 3 φοιτητές στους 4, κατά μέσον όρο, επισκέπτονται την πανεπιστημιακή βιβλιοθήκη, ενώ πριν από 15 χρόνια ήταν μόλις οι μισοί (ένας στους δύο).
(6)

1. Στο πανεπιστήμιο του Jussieu, όπου υπερτερούν οι επιστημονικές ειδικότητες, το ποσοστό ανέρχεται σε 80 % (από τους οποίους το 54 % τουλάχιστον μία φορά την εβδομάδα).
2. Μέσος χρόνος παραμονής : 2 ώρες
3. Ωστόσο υπάρχουν ανισότητες : 1 θέση για κάθε 4 φοιτητές στο Στρασβούργο, ενώ στο Paris 4 η αναλογία γίνεται 1 θέση για κάθε 58 φοιτητές)

Οι παράγοντες που μάς είναι ήδη γνωστοί :

Καινούργιοι χώροι (πάνω από 400.000 m² μέσα σε 15 χρόνια)

Περισσότερο υλικό σε άμεση πρόσβαση : 20 με 35 % των συλλογών

Περισσότερα κονδύλια για τη λειτουργία (+ 178 % μέσα σε 10 χρόνια)

Εμπλουτισμός του υλικού (CD-ROMS, ...)

Διευρυμένα ωράρια (από 40ώρες /εβδομάδα σε 57 ώρες/εβδομάδα)

Κι άλλοι παράγοντες υπεισέρχονται, όπως

Περισσότεροι πτυχιούχοι: 63 % απόφοιτοι λυκείου το 2005 (40 % το 1984)

Η εκπαίδευση στην αναζήτηση της πληροφορίας, παρότι δεν περιλαμβάνεται επισήμως ως μάθημα στα σχολικά προγράμματα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, γίνεται στην πράξη (βλ.: TPE - travaux personnels encadrés, δηλ. Προσωπικές εργασίες υπό επίβλεψη) και συνεχίζεται στην τριτοβάθμια, σε όλες τις σχολές.

Έχει γενικευτεί η χρήση του Internet: το 93 % των φοιτητών διαθέτουν πλέον τον προσωπικό τους υπολογιστή.

85 % έχουν πρόσβαση στο Internet

Όμως 75 % (τα ¾) προτιμούν να δουλεύουν στο σπίτι τους

7 % μόνον χρησιμοποιούν τον κατάλογο της πανεπιστημιακής βιβλιοθήκης για να κάνουν αναζήτηση (έρευνα IEP. Πηγή JLM communication)

53 % μόνον από τους φοιτητές δηλώνουν πως γνωρίζουν τις επιστημονικές ιστοσελίδες του Internet (έρευνα CREDOC – Πανεπιστήμιο της Grenoble)

Σε ορισμένα πανεπιστημιακά ιδρύματα καταγγέλλουν την έλλειψη εκπαίδευσης γύρω από τη βιβλιογραφική έρευνα (έρευνα CREDOC Grenoble)

Γρήγορη ανάλυση: η συζήτηση για την προώθηση του Internet σήμερα δίνει λιγότερη έμφαση στην αυτονομία και περισσότερη στην επιθυμία προσπέλασης εμποδίων που κρίνονται ως αδικαιολόγητα.

Το περιβάλλον της κοινωνίας της πληροφορίας δίνει έμφαση στην ακριβολόγο, αποσπασματική και αυστηρά συμφεροντολόγο προσέγγιση της κουλτούρας και της γνώσης. Το δίκτυο επιμένει σε μια « παγκόσμια » προσβασιμότητα, παντού και άμεσα, που τείνει να βραχυκυκλώνει τις διαμεσολαβήσεις.

Οι γνώσεις και η τοποθέτηση του διδάσκοντος, οι γλώσσες της τεκμηρίωσης και, εξ αυτού, η προσφυγή στις ικανότητες των επαγγελματιών της πληροφόρησης, εμφανίζονται σαν αυθαίρετοι καταναγκασμοί.

Μία βαθειά αλλαγή στις σχέσεις φοιτητή / καθηγητή και στις σχέσεις με την κουλτούρα, που απλά αναφέρουμε εδώ, είναι το κοινωνιολογικό φόντο.

Οι έρευνες του Alain Coulon είχαν αξία την εποχή που έγιναν. Επιβάλλεται να συνεχιστεί αυτή η δουλειά.

Παρατηρητήρια της φοιτητικής ζωής που συνενώνουν τους φοιτητές με τους καθηγητές, τις βιβλιοθήκες, την επιθεώρηση, τη διοίκηση, θα μπορούσαν, δια μέσου ανάλυσης του μέτρου των επιδόσεων, να συσχεφθούν σχετικά με την ανανέωση της προσφοράς της επιμόρφωσης που θα πρέπει να νικήσει σε νομιμότητα.

Αναφορές

- PANIJEL, Claire (1993). Πλαίσιο επεξεργασίας μίας εκπαιδευτικής μακέτας γύρω από την « Επιστημονική και τεχνική πληροφόρηση ». Στο : Η αξιολόγηση των μαθημάτων μεθοδολογίας τεκμηρίωσης στο Πανεπιστήμιο Paris 8. Υπό τη διεύθυνση του Alain Coulon. Saint-Denis, Εργαστήριο έρευνας εθνομεθοδολογίας. Σελ. 15-29

- PANIJEL, Claire (1996). Η διδασκαλία της μεθοδολογίας τεκμηρίωσης στο Πανεπιστήμιο Paris 8 : μία εκπαίδευση στην πνευματική εργασία : ημερίδα μελετών του INFB, Institut national de formation des bibliothécaires, δηλ. Εθνικό Ινστιτούτο Επιμόρφωσης Βιβλιοθηκονόμων, Ιούνιος 1996.

<http://www.ccr.jussieu.fr/urfist/infb.htm>

- COULON, Alain (1999). Σκέπτομαι, ταξινομώ, κατηγοριοποιώ : η αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας της μεθοδολογίας στους πρώτους πανεπιστημιακούς κύκλους. Το παράδειγμα του Πανεπιστημίου Paris 8. Saint-Denis, Association internationale de recherche ethnométhodologique, δηλ. Διεθνής Ένωση εθνομεθοδολογικής έρευνας.

- POITEVIN, Christine, BRETTELLE-DEMEZIERES, Danièle, COULON, Alain (1999). Μαθαίνω να τεκμηριώνω: μία αναγκαιότητα. Κουίζ επιμορφώσεων στη χρήση της πληροφορίας για τα πανεπιστήμια και τις Μεγάλες Σχολές της Γαλλίας. Saint-Denis, Διεθνής Ένωση εθνομεθοδολογικής έρευνας.

- COULON, Alain (2005). Το επάγγελμα του φοιτητή. Η είσοδος στην πανεπιστημιακή ζωή. Paris, Economica.

- Οι Πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες (2005). Ετήσια δημόσια αναφορά του Ελεγκτικού Συνεδρίου της Γαλλίας.

<http://www.comptes.fr/Cour-des-Comptes/publications/rapports/rp2005/bibliotheques.pdf>

Μερικές ιστοσελίδες χρήσιμες γύρω από το θέμα της εκπαίδευσης στη χρήση του Internet:
Educaunet : ένα πρόγραμμα εκπαίδευσης κριτικής σχετικά με το Ίντερνετ.

<http://www.educaunet.org>

<http://www.educaunet.org/fr>

Το Forum των δικαιωμάτων στο Internet

<http://www.foruminternet.org>

που προτείνει πρακτικά υπομνήματα :

<http://www.droitdunet.fr>